

KRITIČNO LETO 1917

- ☐ Vstop ZDA v vojno na strani **antante**
- ☐ Izstop Rusije iz vojne s premirjem po oktobrski revoluciji.
- ☐ Po Evropi vlada pomanjkanje in nezadovoljstvo.
- ☐ Preboj soške fronte.

Revolucija v Rusiji

- ☐ Gospodarsko in politično ena najbolj **zaostalih** evropskih držav.
- ☐ 1905 – **meščanska revolucija** :
  - omeji cesarjevo absolutno oblast
  - spodbudi izvajanje agrarne reforme
  - spodbuja industrializacijo
  - ne reši splošnega nezadovoljstva

Leninovi boljševiki

- ☐ Kljub maloštevilnemu ind. delavstvu se izoblikuje **socialnodemokratska stranka**.
- ☐ V Rusiji prisotno **reformistično gibanje**, ki socialistično revolucijo odmika v drugi plan. Proti takim razmišljanjem nastopi **Lenin**. Zagovarjal je:
  - organizacijsko enotnost
  - trdnost stranke
  - sistematično aktivnost članov
  - propaganda med množicami
  - množice bi bilo treba sistematično vzgajati.
- ☐ Stranka naj bi bila bojna revolucionarna sila, organizirana **centralistično** – vsi se podreajo vodstvu, se ne razmišlja svobodno o možni taktiki.
- ☐ Stranka v Rusiji nima zaledja, ker **ni veliko delavstva**, zato jo vodijo profesionalni revolucionarji, ne delavci.
- ☐ 1903 v Londonu Leninovo usmeritev podpre večina (**boljševiki**).
- ☐ Pride do **razcepa** (manjševiki – boljševiki)
- ☐ **Boljševiška stranka** – nov tip politične stranke značilen za vse komunistične stranke.

Vojna in februarska revolucija

- ☐ Svetovna vojna razmere le še poslabša.
- ☐ Upor pod geslom: "Dol s carjem in vojno! Kruha!"
- ☐ Car je nad demonstrante poslal **vojsko in policijo**, a se te **pridružijo** upornikom.
- ☐ Car **razpusti dumo**. Delavci in vojaki pa so začeli združevati sovjete (svete), ki so delovali po svoje.
- ☐ Car se je moral odpovedati prestolu.
- ☐ Času med februarsko in oktobrsko revolucijo rečemo **dvovladje**. Poslanci v dumi želijo ustavno monarhijo, sovjeti pa demokratično republiko.
- ☐ Vrne se Lenin (korist Nemcev), ki je **spodbujal revolucijo**.
- ☐ Javno mnenje je bilo vedno bolj za Lenina.

"Deset dni, ki so prevesili svet"

- ☐ 6.novembra 1917 začnejo boljševiki **na silo prevzemati oblast**. Zasedejo urade in javne stavbe v Petrogradu. V naslednjih dneh zasedejo tudi Moskvo.
- ☐ Kongres sprejme odlok o takojšnji prekinitvi vojskovanja in o razlastnitvi veleposestnikov v korist kmečkih sovjetov. S tem dobijo **podporo vojakov in kmetov**.

- Deklaracija o **pravicah narodov Rusije** – pridobijo si še neruske narode (zagotavlja enakopravnost, suverenost, pravico do samoodločbe z odcepitvijo in ustanovitvijo samostojne države – baltske republike, Finska, Poljska)
- Boljševiki so sestavili **svojo vlado**, v parlamentu niso imeli večine zato ga razpustijo.
- Začne se diktatura **proletariata**, pred političnimi nasprotniki jo varuje **politična policija** s posebnimi pooblastili. Taborišča v Sibiriji!

Državlјanska vojna v Rusiji

- Za boljševike je bilo nujno končati vojno.
- Zatiranim manjšim narodom v Rusiji so obljubili narodne, verske in kulturne **pravice**.
- Marca 1918 z Nemčijo in A-O podpišejo **mir v Brest-Litovsku**, ki je bil za Rusijo izredno *neugoden*. Izgubila je baltske dežele, Poljsko in Ukrajino. Po porazu centralnih sil Rusija tega miru ne priznava več.
- Diktatura boljševikov prerodi **protirevolucijo**. Upira se plemstvo, buržoazija, manjševiki. Vojsko so večinoma vodili generali stare carske vojske – bele uniforme – "bela garda".
- Pridružijo se tudi **druge države** proti boljševikom. Največ je prispevala VB, pridružijo pa se tudi Poljska, Finska, manjši baltski narodi...
- **Oktobrska revolucija** je velika *grožnja* za Evropo – reveži so prevzeli oblast in nakazali to tudi drugim revežem po Evropi. Razlastili so vse premožnejše državljane in jih preganjali.
- **Državlјanska vojna** je bila zelo kruta, zahtevala je 8 (13?) mio žrtev. Zelo je trpelo civilno prebivalstvo. Dokončno pa zmagajo rdeči 1922.
- **Leninov politični manifest** – Aprilske teze:
  - izpeljati sovjetsko socialistično revolucijo
  - končati vojno
  - oprava stalne vojske in policije – oborožitev ljudstva (se ne uresniči)
  - pravica do samoodločbe narodov

Vojne po vojni

- V **Nemčiji** in na **Madžarskem** revolucija ni uspešna (Rosa Luksemburg, Karel Liebknecht), na madžarskem pod vodstvom Bele Kuna.
- **Poljska, Turčija** – tudi problemi z mejami (ozemeljske spremembe)
- Uresniči se tudi dolgoletna prizadevnost Ircev po **politični avtonomiji**. Potreben je bil *oborožen* irski upor. 1921 so Britanci Ircem s pogodbo priznali svobodno irsko državo s položajem dominiona.

Nevarnost revolucije

- Oktobrska revolucija je odmevala po vsej Evropi
- Socialnodemokratske stranke so se večinoma razdelile na **socialistične** in **komunistične**.
- **Socialisti** so revolucijo zavračali, zagovarjali so postopno in zakonito pot socialnih reform v prid delavstva. Povežejo se v 2.internacionalo, članice so neenotne, soglašajo le v nasprotovanju komunistom.
- **Komunistične** stranke so zagovarjale nasilen prevzem oblasti – revolucijo in diktaturo delavskega sloja nad premožnim, da bi postali enakopravni. Povežejo se v 3.internacionalo.

▫ Čeprav so se komunisti in socialisti zavzemali za podobne cilje, so marsikje postali najhujši **sovražniki**. Komunistične so v mnogih državah bile celo **prepovedane**.

▮ Boljševiki so pričakovali revolucijo tudi drugod po Evropi, predvsem v Nemčiji, ki je imela največ ind. delavstva. Če bi revolucija zmagala na svetovni ravni, bi to pomenilo *osvoboditev in enakopravnost delavskega razreda*

▫ Revolucija po Leninu naj bi končno **pomirila mednarodna nasprotja** in tako odpravila sovražnost do sovjetske oblasti v Rusiji.

▫ Po vojni res pride do revolucionarnih gibanj po Evropi, še zlasti v Nemčiji. Večina uporov je bila zatrta. Še najbolj uspešen je upor na **Madžarskem**, za 3 tedne so razglasili republiko na **Slovaškem**, gibanje socialistov v **Italiji** pomaga do moči fašistom. **Jugoslovanske države** so motili razni kmečki in delavski upori.